

СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КЛАСИЧНОГО СОЛОСПІВУ У ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Вишне夫ська Світлана Валентинівна,

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри виконавського мистецтва
Навчально-наукового Інституту мистецтв
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID ID: 0000-0001-5386-2307

Шевченко Наталія Степанівна,

кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри виконавського мистецтва
Навчально-наукового Інституту мистецтв
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID ID: 0000-0003-2983-7915

Федорняк Наталія Богданівна,

кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
Навчально-наукового Інституту мистецтв
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID ID: 0000-0002-4981-6495

У статті окреслюється напрям сучасних наукових досліджень, присвячених вивченню проблематики та висвітленню потенційних векторів розвитку українського класичного солоспіву в контексті сучасного соціокультурного простору. Камерно-вокальна музика, як одна з визначальних форм музичного мистецтва, займає помітне місце у структурі сучасної музичної культури, демонструючи вагомий вплив на формування та еволюцію інших жанрових різновидів.

Цей вид вокального мистецтва постає як одна з найдавніших і найглибших сфер музичної творчості, що поєднує в собі історичну спадщину та інноваційний потенціал. У творчості українських композиторів камерно-вокального напрямку національні інтонаційно-стилістичні витоки органічно інтегруються з авторськими художніми новаціями, які виявляють риси постмодерністської естетики, властивої глобальній музичній культурі XXI століття.

У контексті сучасного культурного дискурсу український класичний солоспів демонструє високий рівень вокальної художності, в якому органічно втілено як оригінальність композиторського світогляду, так і автентичні риси національної ідентичності.

Сучасні реалії виконавської діяльності потребують від академічного вокаліста не лише досконалого володіння вокальною технікою, а й широкого спектра професійних компетентностей, необхідних для ефективного концертної та сценічної практики. Відтак, питання модернізації освітнього процесу, зокрема перегляду навчального репертуару та змісту фахової підготовки, залишається особливо актуальним.

У зв'язку з цим важливим завданням постає активізація процесів популяризації камерно-вокальних жанрів, що передбачає як розширення термінологічного апарату вокального мистецтва, так і переосмислення усталених уявлень про український класичний солоспів. У цьому аспекті особливу цінність становлять інноваційні підходи до інтерпретації національного вокального репертуару, продемонстровані у форматі мистецьких майстер-класів видатного українсько-британського оперного співака Павла Гуньки.

Ключові слова: музичне мистецтво, вокальне мистецтво, солоспів, українська класична пісня, мистецька пісня, інтерпретація, вокально-академічне виконавство, репертуар, музична культура, методика співу.

Vyshnevskaya Svitlana, Shevchenko Nataliia, Fedorniak Nataliia. Contemporary interpretations of Ukrainian classical solo song in vocal performance art

the article outlines the trajectory of current scholarly research dedicated to exploring the issues and highlighting the potential directions for the development of Ukrainian classical solo song within the context of the modern socio-cultural landscape. Chamber vocal music, as one of the fundamental forms of musical art, occupies a prominent position in the structure of contemporary musical culture and exerts a significant influence on the formation and evolution of other musical genres.

This form of vocal art is considered one of the most ancient and profound areas of musical creativity, combining historical heritage with innovative potential. In the works of Ukrainian composers within the chamber vocal tradition, national intonational and stylistic origins are seamlessly integrated with individual artistic innovations that reflect the aesthetics of postmodernism, characteristic of 21st-century global musical culture.

Within the framework of today's cultural discourse, Ukrainian classical solo song demonstrates a high level of vocal artistry, in which both the originality of the composer's vision and the authentic traits of national identity are embodied in an organic manner.

The realities of modern performance practice demand that the academic vocalist possesses not only flawless vocal technique but also a wide range of professional competencies necessary for successful concert and stage activity. Consequently, the issue of updating the educational process – particularly in terms of revising the training repertoire and the content of professional preparation – remains highly relevant.

In this context, an important task is the revitalization and promotion of chamber vocal genres, which involves expanding the terminological framework of vocal art and reinterpreting traditional perceptions of Ukrainian classical solo song. Of particular value in this area are innovative approaches to interpreting the national vocal repertoire, as demonstrated through the artistic masterclasses of the prominent Ukrainian-British opera singer Pavlo Hunka.

Key words: musical art, vocal art, solo song, Ukrainian classical song, art song, interpretation, academic vocal performance, repertoire, musical culture, vocal pedagogy.

Вступ. Попри зростання інтересу до національної вокальної спадщини, український класичний солоспів досі недостатньо осмислений у сучасному вокальному мистецтві – як у вітчизняному, так і в зарубіжному науковому дискурсі. Багато аспектів, зокрема репертуарна стратегія, виконавська інтерпретація та поєднання національних стилістичних рис із глобальними естетичними тенденціями, залишаються малодослідженими.

Сучасна камерно-вокальна творчість, що формується на перетині культур і естетик, потребує нових виконавських підходів, адаптованих до зміненої комунікації та слухацьких очікувань. Це зумовлює трансформації в академічній вокальній освіті, яка під впливом глобалізації змінюється, поєднуючи збереження традицій з упровадженням інновацій. Така ситуація вимагає глибокого наукового аналізу.

Мета дослідження українського класичного солоспіву зумовлена необхідністю комплексного вивчення його художньо-естетичних, історико-культурних та педагогічних вимірів. Такий підхід дозволяє не лише висвітлити роль цього жанру у формуванні сучасного вокально-виконавського простору України, але й окреслити його місце у ширшому європейському культурному ландшафті, що передбачає переосмислення спадщини як чинника ідентичності та культурної суб'єктності на міжнародному рівні.

Матеріали та методи. У дослідженні застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує аналітичний, історико-порівняльний, естетичний, контент-аналіз і системний метод. Об'єкт аналізу – український класичний солоспів у контексті сучасного вокального мистецтва.

Матеріальну базу становлять камерно-вокальні твори українських композиторів XIX–XX ст., нотні видання, редакції, переклади, аудіозаписи інтерпретацій, а також навчальні програми та методичні матеріали з академічного вокалу.

Українське вокальне мистецтво розглядається крізь призму як композиторської творчості, так і виконавської інтерпретації. Теоретичне підґрунтя становлять праці В. Антонюк, Л. Корній, Б. Гнидя, Л. Кияновської, Т. Булат, Б. Водяного, а також дисертації Н. Гребенюк, О. Баланко, О. Єрошенко, Н. Харандюк, Т. Захарчук. Питання термінології та інтерпретації висвітлено у роботах М. Загурського та А. Коваль.

Попри наявність ґрунтовної історико-аналітичної бази, сучасні виконавські практики досліджено недо-

статньо. У цьому контексті особливої уваги заслуговує діяльність Павла Гуньки, спрямована на оновлення репертуару через інноваційні освітньо-виконавські формати.

Результати дослідження. Камерно-вокальна музика становить один із провідних напрямів національного музичного мистецтва України, у якому органічно поєднуються поетичне слово та композиторське мислення. Цей жанр відіграє вагомий роль у процесі становлення української музичної традиції, адже функціонує як засіб художнього осмислення реальності, втілення національного менталітету та відображення естетичних цінностей певної історичної епохи.

Основними ознаками камерно-вокального жанру є обмежений склад виконавців, емоційна близькість між інтерпретатором та слухачем, а також високий рівень психологічної наповненості. У контексті соціокультурних трансформацій камерно-вокальні твори виступають ефективним засобом комунікації між митцем та аудиторією. Особливо яскраво це демонструє творчість українських композиторів-класиків – М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, В. Сильвестрова, Є. Станковича, М. Скорика та ін., які активно зверталися до цього жанру як до ідеальної форми вираження національної самобутності. Для камерно-вокальних творів цих митців характерні стилістична індивідуальність, використання інтонаційного ресурсу народної музики, жанрове різноманіття та глибокий естетичний зміст. Звернення до поезії Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка, О. Олеся та інших митців сприяє збереженню літературної традиції в музичному контексті.

Традиційно основою камерно-вокальних творів вважають солоспів, як інтимний, глибоко емоційний жанр вокального мистецтва, в якому голос виконавця розкриває поетичний зміст твору через музику. Проте, для більш чіткої диференціації наукова спільнота мистецтвознавців вводить термін «класичний український солоспів», як жанр академічної вокальної музики, що виник та розвинувся в Україні в XIX–XX ст. у творчості професійних композиторів, базується на українській поезії або фольклорі, й відображає національні музично-стильові риси. Певною мірою цьому посприяла наукова розвідка С. Людкевича, який охарактеризував три типи солоспіву у творчості М. Лисенка [1]. В свою чергу, у дисертаційній роботі Т. Задорожної запропоновано розрізняти чотири типи солоспіву згідно жан-

рово-стильових особливостей – «пісня в народному дусі»; «романс»; «пісня-романс»; «моно-драматичний солоспів-монолог» [2 с. 84–88].

Багатогранність поняття «класичний український солоспів» сприяє появі нових термінів, що є певною мірою синонімами, у вокальному музикознавстві. Синонімія у фаховій термінології розглядається науковцями як неоднозначне явище: попри домінування погляду щодо необхідності її усунення з метою уніфікації терміносистеми, водночас підкреслюється неможливість повного уникнення синонімічних термінів у професійному дискурсі [3]. Наприклад, у дослідженнях присвячених проблематиці української камерно-вокальної музики Б. Водяного обґрунтовується трактування терміну «українська академічна пісня», зокрема вказано, що: «Структура поняття <...> формується його метою, яку хочемо втілювати у сучасному соціокультурному контексті. Звідси витікає робоче формулювання поняття: українська академічна пісня є складовою національного вокального мистецтва, що віддзеркалює мову, поезію, мелодику і культуру свого народу, приналежна до певного жанру та історико-стильової епохи, створена як результат авторської літературно-музичної співтворчості та реалізована засобами професійного вокально-інструментального виконавства. У кожній національній культурі академічна пісня є виразом етнічної ідентичності» [4, с. 90].

Видатний оперний співак, культуролог П. Гунька вводить до наукового тезаурусу термін «українська мистецька пісня», зокрема митець переконаний, що: «Мистецька пісня є найбільш інтимною формою вираження в музиці, якою володіє цивілізована культурна нація. Вона допомагає визначити ідентичність і культуру народу» [5].

Автор проекту Ukrainian Art Song Project – довгострокова мистецько-дослідницька ініціатива, започаткована у 2004 році з метою систематизації, збереження, виконання та поширення української мистецької пісні (art song) у міжнародному академічному просторі (проект охоплює як науково-музикознавчу, так і виконавську складові, об'єднуючи композиторську спадщину, вокальну традицію та освітні формати для широкого кола професійних співаків, педагогів і дослідників) – П. Гунька пояснив нагальну потребу у терміні «мистецька пісня» як змогу донести до мистецтвознавців Німеччини, Італії, Канади та ін., у творчому процесі популяризації українського вокально-камерного мистецтва, всю глибинність поняття «солоспів» поза прямим перекладом як «сольний спів».

Українська дослідниця музичного мистецтва Л. Назар-Шевчук здійснює глибоке концептуальне осмислення терміну «мистецька пісня», пропонує багатопланову типологізацію його змістових і жанрових характеристик у музикознавчому дискурсі. Вона виокремлює чотири основні підходи до тлумачення цього поняття: а) історико-стилістичний аспект, у межах якого художня пісня розглядається як європейське вокальне явище, що сформувалося приблизно на початку XIX століття, зокрема в контексті творчості

Ф. Шуберта. У цьому трактуванні особлива увага зосереджена на німецькомовному Lied як канонічному зразку жанру; б) жанрово-функціональний підхід, за яким художня пісня охоплює сольні вокальні твори західноєвропейської традиції, що виконуються з інструментальним супроводом; в) узагальнений – охоплює всі вокальні композиції з ознаками естетичної цілісності та авторського задуму, незалежно від епохи; г) виконавський критерій, згідно з яким мистецька пісня – це твір, що потребує академічної вокальної техніки. Такий підхід сформувався під впливом оперної традиції, яка заклала основи для високих вимог до інтерпретації вокальних творів [5].

Узагальнюючи, Л. Назар-Шевчук подає поняття мистецької пісні як багаторівневе феноменологічне утворення, яке має як історичну, так і стилістичну, жанрову та виконавську варіативність.

Оновлення змісту навчання й репертуару в підготовці академічного вокаліста набуває актуальності, адже сучасний виконавець виступає співтворцем музичного твору. Як зазначає О. Баланко, він має поєднувати інтелектуальні, вокальні, артистичні та креативні якості, використовуючи широкий спектр засобів – від інструменталізації голосу й нетипової фонації до сценічної пластики й нестандартної нотації [6, 186–187]. Таким чином, сучасному вокалісту необхідні міждисциплінарні навички, що виходять за межі традиційної вокальної підготовки.

Український солоспів як форма камерно-вокального мистецтва активно розвивався у творчості М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка, Л. Ревуцького, Б. Лятошинського та інших. Водночас тривалий час цей репертуар залишався, певною мірою, поза увагою виконавських і педагогічних практик. Дослідження здебільшого зосереджувалися на історико-аналітичному аспекті, тоді як виконавська інтерпретація рідко ставала предметом глибшого аналізу.

Останніми роками спостерігається зростання інтересу до камерно-вокальної спадщини, зокрема у вищих мистецьких закладах, однак сучасні виконавські підходи все ще потребують системного осмислення. У цьому контексті знаковою подією є українсько-британський оперний співак Павло Гунька, чия діяльність поєднує вокальну майстерність, науковий пошук і просвітницьку місію. Його інтерпретації актуалізують український солоспів у сучасному культурному просторі.

Як уже зазначалося, П. Гунька є засновником проекту Ukrainian Art Song Project спрямованого на документування, виконання й популяризацію українських мистецьких пісень. Проект передбачає створення нотного архіву, запис аудіоальбомів із провідними виконавцями та проведення публічних майстер-класів. Таким чином, український вокальний репертуар повертається до концертного та навчального обігу не як фольклорна екзотика, а як повноцінна складова світової музичної культури.

У рамках проекту особливої цінності набувають майстер-класи П. Гуньки, проведені в Україні, зокрема у Києві, Львові, Івано-Франківську, Тернополі, а також

у Канаді, Великій Британії та інших країнах, які демонструють ефективність практичного впровадження його інтерпретаційних принципів у процес професійної підготовки вокалістів. Студенти отримують досвід роботи з автентичним українським репертуаром, розвивають сценічну свободу, креативність, інтерпретаційну самостійність. Основною особливістю підходу маестро є інтеграція вокальної техніки з глибоким текстовим і образним аналізом, що сприяє формуванню виконавця нового типу – інтелектуально підготовленого, відкритого до експерименту та міжкультурного діалогу.

Однією з характерних рис інтерпретацій П. Гуньки є виняткова увага до поетичного тексту. Артикуляція, інтонація, логіко-сміслові фразування підпорядковуються розкриттю образної природи слова. Співак не просто озвучує лірику, а глибоко занурюється в її семантичний та емоційний пласт. Це особливо важливо для української пісні, в якій вербальний рівень часто несе основне емоційне навантаження. Зокрема, у виконанні романсу М. Лисенка з «Музики до “Кобзаря”» – «Нащо мені чорні брови», співак передає душевний біль і розчарування героя не лише за рахунок вокального тембру, а й через виразне фразування ключових рядків, які він інтонаційно виділяє. Слово для нього – не тільки засіб передачі змісту, а повноцінний інструмент емоційної дії.

Невід’ємною для сценічного виконавства, на переконання П. Гуньки, є театралізація твору як складова вокального образу. У його виконанні вокальні твори набувають рис повноцінної камерної вокальної драми: міміка, жести, сценічна пластика доповнюють вокальне інтонування, створюючи багатопланову інтерпретацію. Артист не обмежується рамками вокального мистецтва, а активно використовує виразні можливості театру. Яскравим прикладом цього є його інтерпретація вокального циклу «П’ять пісень на вірші Івана Франка»

Мирослава Скорика, коли у процесі виконання кожної пісні П. Гунька змінює сценічний настрій: від стриманої скорботи до вибухової емоційної експресії, підсиленої мімікою та жестикуляцією. Такий підхід сприяє переосмисленню ролі вокаліста – від репродуктивного виконавця до художнього співавтора, який створює цілісний сценічний образ.

У низці інтерпретацій митець звертається до нетипових для академічного співу прийомів: інструменталізації голосу, нестандартної артикуляції, динамічних контрастів, а також елементів імпровізації. Це відповідає естетиці постмодернізму, що відкриває нові сенси в традиційному матеріалі. Наприклад, у виконанні сучасної обробки народної пісні «Ой не ходи, Грицю» співак експериментує з фактурою звуку, використовуючи сиплі відтінки голосу та навіть елементи ритмічного мовлення, наближеного до речитативу. Такі прийоми не лише оновлюють звучання, а й акцентують психологізм образів, закладених у тексті. У цьому маестро близький до традицій сучасного експериментального театру, де голос стає універсальним інструментом вираження.

Висновки. Український класичний солоспів, сформований на перетині академічної традиції та фольклорних витоків, тривалий час залишався малодослідженим і недостатньо представленим у світовому вокальному просторі жанром. Діяльність Павла Гуньки є прикладом того, як національна музична традиція може бути не лише збережена, а й осмислена в нових художніх координатах. Його інтерпретації повертають цей жанр у простір актуального виконавського мистецтва, відкриваючи його новим поколінням виконавців і слухачів. Інтеграція новаторських підходів П. Гуньки у навчальний процес сприяє модернізації вокальної освіти в Україні, водночас зберігаючи зв’язок із глибинними інтонаційними пластами національної ідентичності.

Література:

1. Людкевич С. Форма солоспіву у М. Лисенка (Спроба аналізу) / Людкевич С. П. Дослідження і статті. Київ : *Музична Україна*, 1976. С. 159–170.
2. Задорожна Т. А. Концептосфера української академічної пісні : дис. ... наук. ступеня д-ра філософії : 02 : 025 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2025. 400 с.
3. Коваль А. Синоніміка в термінології. *Дослідження з лексикології й лексикографії*. Київ : *Наук. думка*, 1965. С. 157–168.
4. Водяний Б., Задорожна Т. Українська академічна пісня у сучасному соціокультурному просторі: проблеми, перспективи. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Напрямок «Мистецтвознавство» : збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету та Інституту культурології Національної академії мистецтв України. Випуск 38. 2021. С. 88–94.
5. Назар-Шевчук Л. Співак світової слави – посол української музики всвіті: Павло Гунька – невдовзі на рідних теренах. м. Львів, 2019. URL: <https://opera.lviv.ua/spivak-svitovoyi-slavy-posol-ukrayinskoyi-muzyky-v-sviti-pavlo-gunka-nevdovzi-na-ridnyh-terenah/> (дата звернення: 10.08.2025).
6. Баланко О. М. Українська камерно-вокальна музика кінця XX – початку XXI ст. як виконавський феномен: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 «Музичне мистецтво». Київ, 2016. 246 с.

References:

1. Ludkevych, S. (1976). Forma solospoivu u M. Lysenka (Sproba analizu) [The form of solo song in M. Lysenko: An attempt at analysis]. In S. P. Ludkevych, *Doslidzhennia i stati* (pp. 159–170). Kyiv: *Muzychna Ukraina*. [in Ukrainian].
2. Zadorozhna, T. A. (2025). Kontseptosfera ukrainskoi akademichnoi pisni [The conceptosphere of Ukrainian academic song] (Doctoral dissertation). Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil. 400 p. [in Ukrainian].

3. Koval, A. (1965). Synonimika v terminolohii [Synonyms in terminology]. In *Doslidzhennia z leksykologhii y leksykohrafii* (pp. 157–168). Kyiv: *Naukova dumka*. [in Ukrainian].
4. Vodianyi B., & Zadorozhna T. Ukrainska akademitchna pisnia u sutchasnomu sotsiokulturnomu prostori: problemy, perspektyvy [Ukrainian academic song in the modern socio-cultural space: problems and prospects]. *Ukrainska kultura: mynule, sutchasne, shlahy rozvytku. Napriam «Mystetstvoznavstvo» : zbirnyk naukovykh prats Rivnenskogo derzhavnogo humanitarnogo universytetu ta Instytutu kulturologii Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy. Vypusk 38/2021*. pp. 88–94 [in Ukrainian].
5. Nazar-Shevchuk, L. (2019, November 21). Spivak svitovoi slavy – posol ukrainskoi muzyky v sviti: Pavlo Hunka – nev dovzi na ridnykh terenakh [A world-famous singer – ambassador of Ukrainian music in the world: Pavlo Hunka – soon on native land]. Lviv National Opera. URL : <https://opera.lviv.ua/spivak-svitovoyi-slavy-posol-ukrayinskoyi-muzyky-v-sviti-pavlo-gunka-nevdovzi-na-ridnyh-terenah/>
6. Balanko, O. M. (2016). Ukrainska kamerno-vokalna muzyka kintsia XX – pochatku XXI st. yak vykonavskyi fenomen [Ukrainian chamber-vocal music of the late 20th – early 21st century as a performing phenomenon]. [Candidate's thesis]. 17.00.03. Kyiv. 246 p. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.10.2025
Дата публікації: 28.11.2025